

Miljömålsprojektet ”Operation Kungsörn”

Resultatrapport, Skåne län

En mätning av förändringar i bebyggelsemiljön i stationsområdet Teckomatorp

Titel: Miljömålsprojektet "Operation Kungsörn".
Metodutvärderingsrapport, Skåne län.

Utgiven av: Länsstyrelsen i Skåne Län

Författare: Adam Katzeff

Beställningsadress: Länsstyrelsen i Skåne Län
Miljöenheten
205 15 MALMÖ
lansstyrelsen@m.lst.se

Copyright: Länsstyrelsen i Skåne län

Upplaga: 20 exemplar

ISSN: 91-85587-13-3
978-91-85587-13-1

Layout: Adam Katzeff, Länsstyrelsen i Skåne län

Tryckt: Länsstyrelsen i Skåne län

Tryckningsår: 2006

Omslagsbild: Adam Katzeff

Innehållsförteckning

Bakgrund.....	4
Kungsörnsmetoden	5
Teckomatorp	8
Det undersökta området.....	11
Statistik.....	13
Analys.....	18
Sammanfattande slutkommentar	34

Bakgrund

År 2003 genomfördes på privat initiativ en undersökning av ett urval byggnader (ca 200) i Malmös centralare delar för att ta reda på i vilken grad stadsmiljön förändrats och på vilket sätt. För att kunna genomföra undersökningen utarbetades en kvantitativ mätmetod, benämnd Kungsörnsmetoden, där varje byggnad poängsattes, byggnadsdel för byggnadsdel, i en fallande skala från oförändrat till förvanskat. Resultatet av undersökningen presenterades i rapporten "Malmö - den halverade staden".

Alltsedan dess har metoden lyfts fram i olika sammanhang och trots vissa brister ansågs att den skulle kunna användas även i andra delar av Sverige. För att kunna få fram en metod möjlig att användas i olika typer av miljöer runt om i landet har de fyra länsstyrelserna i Skåne, Kalmar, Västra Götaland och Örebro län beviljats miljömålsmedel för att bearbeta och utveckla Kungsörnsmetoden. På fyra orter av olika karaktär, en i varje län, har därför under våren och sommaren 2006 genomförts undersökningar i enlighet med den metod som togs fram i Malmö, dock med vissa mindre justeringar. Efter utförda undersökningar har metoden utvärderats med förslag på ytterligare justeringar. Under hösten 2006 lämnas ett färdigt förslag till en metod att nyttjas runt om i landet.

Kungsörnsmetoden

Åldersdefiniering

För att kunna bedöma hur välbevarad en byggnad är krävs bl.a. att man vet dess ålder. I de allra flesta fall anses husets tillkomstår vara detsamma som då det ursprungligen uppfördes. Vissa byggnader har dock genomgått så stora och genomgripande förändringar vid ett och samma tillfälle under dess historia att det är att betrakta som nybyggt snarare än ombyggt. För dessa hus anses ombyggnadsåret vara byggår.

1938, inte 1907 (Teckomatorp 17:128).

Poängsättningsystem och statistikberäkning

Kungsörnsmetoden är uppbyggd efter en enkel poängsättningsmodell: 2 poäng för bevarad originaldel, 1 poäng för förändrad, men anpassad byggnadsdel, 0 poäng för förvanskad byggnadsdel. De delar som undersöks är: Fasad, tak, fönster (inkl. eventuella skyltfönster), dörrar (inkl. eventuella portar) och balkonger, inklusive verandor m.m. (i den mån huset ursprungligen har haft sådana). Eftersom fasadlivet utgör en väsentlig del av upplevelsen av en byggnads exteriör är skalan för denna satt till fyra, två respektive noll poäng, d.v.s. det dubbla mot övriga byggnadsdelar. Noll-

och tvåpoängerna är oftast lätta att urskilja medan det kan vara svårare med enpoängare. I den senare gruppen ingår förutom "anpassade förändrade byggnadsdelar" också sådana fall där lite drygt hälften av en byggnadsdel (t.ex. halva fasaden, hälften av fönstren, hälften av dörrarna o.s.v.) förvanskats medan den andra hälften är bevarad.

Byggnad med ungefär hälften av de ursprungliga fönstren kvar (Teckomatorp 17:1).

Tillbyggnader har bara påverkat poängsättningen i de fall den tydligt påverkar husets arkitektur som man ser det från gaturummet. På samma sätt har bara de byggnader som tydligt syns från gaturummet tagits med i undersökningen. Därmed har de allra flesta gårds- och ekonomibygnader fallit bort. De byggnadsdelar som undersökts är de som tydligt går att urskilja från det offentliga rummet, d.v.s. i de allra flesta fall gator och torg. De delar som inte går att urskilja, t.ex. flacka tak, försatta fönster och entrédörrar på husens baksidor, har inte bedömts. Bara de byggnadsdelar som har varit möjliga att bedöma påverkar husets poängsättning. D.v.s. ett hus där alla byggnadsdelar, inklusive balkonger, har kunnat bedömas kan som mest få 12 poäng medan ett hus utan balkonger med en dörr på baksidan och ett flackt tak som mest kan få 6 poäng.

Byggnad utan synligt takfall vars möjliga maxpoäng uppgår till 10 poäng (Teckomatorp 15:80).

Vid den statistiska beräkningen av undersökningsmaterialet ställs den sammanlagda summan för de olika byggnadsdelarna mot den totala möjliga maxpoängen för samma byggnad, vilket resulterar i en bevarandandel angiven i procent. Efter beräkning av varje enskild byggnadsandel har sedan statistiken förts samman till olika åldersperioder (mer om dessa under rubriken Statistik) respektive byggnadsdelar. För byggnadsdelarna anges även en bevarandekvot vilken är den genomsnittliga uppmätta totalsumman.

Vad är en välbevarad byggnad?

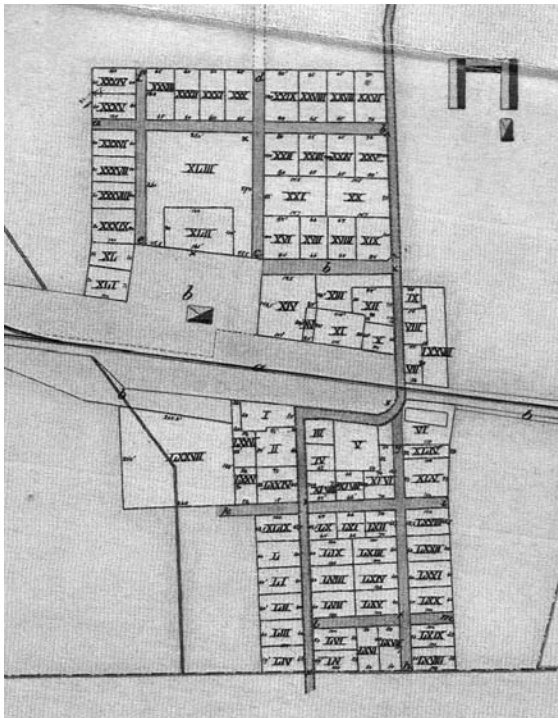
Det finns inget enkelt svar på vad en välbevarad byggnad är och än mindre någon tydlig definition. För att trots allt försöka få fram någon sorts definition har vi i undersökning valt att ange byggnader som har en bevarandandel på mer än två tredjedelar (d.v.s. i realiteten 70 procent eller mer) som välbevarade.

Teckomatorp

Val av ort

Eftersom Skåne en gång i tiden var Sveriges mest järnvägstäta landskap och järnvägen är en del av länets kulturhistoriska profil beslöt vi oss tidigt för att studera ett stationssamhälle. Många av Skånes stationssamhällen har under i synnerhet 1960- och 70-talet drabbats av omfattande rivningar varför stora delar av den ursprungliga bebyggelsen från 1800-talets slut och 1900-talets början försvunnit. Vårt val av ort styrdes därför främst av att vi ville studera ett samhälle som undgått den stora rivningsvågen. Valet föll på Teckomatorp, en stationsort utpekad som riksintresse för kulturmiljövården och belägen i Svalövs kommun utmed järnvägslinjen mellan Kävlinge och Helsingborg samt med en sidolinje till Eslöv.

Ett stationssamhälle växer fram

1886 års styckningsplan för Teckomatorp, uppgjord av kommissionslantmätaren Thure Röing. Lantmäteriet.

Teckomatorp har sina rötter i en mindre by som åtminstone funnits sedan medeltiden. Dess historia som stationssamhälle började 1865 då järnvägen mellan Landskrona och Eslöv drogs förbi Teckomatorp. Sju år senare byggdes en järnvägsstation på orten och kring samma tid byggdes de första husen vid järnvägen, dels några mindre bostadshus och dels några magasin där spannmål kunde mellanlagras på

vägen till utskeppning från Landskrona hamn. 1886 drogs ytterligare en järnvägslinje förbi Teckomatorp i och med att linjen mellan Malmö och Billesholm öppnades. Samma år gjordes en styckningsplan för Teckomatorp där området kring järnvägen delades in i ett 80-tal byggnadstomter. Under åren fram tills sekelskiftet 1900 var byggnadsverksamheten mycket livlig. Ett stort antal köpmän flyttade till orten, främst från omgivande landsbygd, och startade olika handelsrörelser inom t.ex. spannmål, trävaror och detaljhandel. Även många hantverksrörelser inom en rad olika skrå och en del mindre industrier (saftstation, flera mindre mekaniska verkstäder m.m.) startades i Teckomatorp. Många av köpmännen och hantverkarna byggde hus för den egna rörelsen i kombination med bostäder. Husen uppfördes i en eller två våningar och förlades i gatulinen, något som gav samhället en stadslig karaktär. Av karaktärsbyggnader uppförda under perioden kan nämnas Järnvägsstationen (1886), Hotellet (1886) och Torgskolan (1892 och 1896).

Teckomatorps storhetstid

Då det ursprungliga området på Teckomatorps bys marker till stora delar var färdigbyggt i slutet av 1890-talet styckades ett markområde söder därom på Gissleberga bys marker i sammanlagt ett 90-tal byggnadstomter. Här blev byggnadsverksamheten livlig under 1900-talets första decennium och även om de flesta av husen fick en stadslig karaktär uppfördes också en hel del villalika byggnader. Mitt i villakvarteren uppfördes Folkets Hus i tre etapper 1906, 1907 och 1928. Under 1910-talet upplevde byggnadsverksamheten en svacka i Teckomatorp, liksom i övriga Sverige och världen. 1914, samma år som första världskriget bröt ut, blev Teckomatorp municipalsamhälle och året därpå fick samhället en byggnadsnämnd. Ett fåtal byggnader uppfördes under krigsåren, bl.a. Hotellens annex (1916-17) och Biografen (1917). Under 1920- och 30-talen var byggnadsverksamheten åter livlig och det byggdes ett stort antal egnahemsvillor i området söder om järnvägen. Denna utbyggnad fick ett avbräck i och med andra världskrigets utbrott och återupptogs först i slutet av 1940-talet.

Från guldålder till nedgångsperiod

1950-talet var Teckomatorps sista guldålder. Järnvägstrafiken var fortfarande livlig och 1952 bildades Teckomatorps storkommun i samband med kommunreformen. Som ett resultat av detta byggdes ett kommunalhus i Teckomatorp 1954-55. Även övrig byggnadsverksamhet var livlig i mitten av 1950-talet. Dels byggdes ett stort antal egnahem och radhus (främst söder om järnvägen) och dels byggdes flera mindre flerbostadshus. På 1960-talet började den nedgång för Teckomatorp som blev riktigt tydlig i och med sammanslagningen med Svalövs kommun 1969. Svalöv blev centralort i kommunen och de flesta samhällsfunktioner flyttade dit och med tiden även många butiks- och affärsverksamheter. 1975 kom den s.k. BT-kemiskandalen,

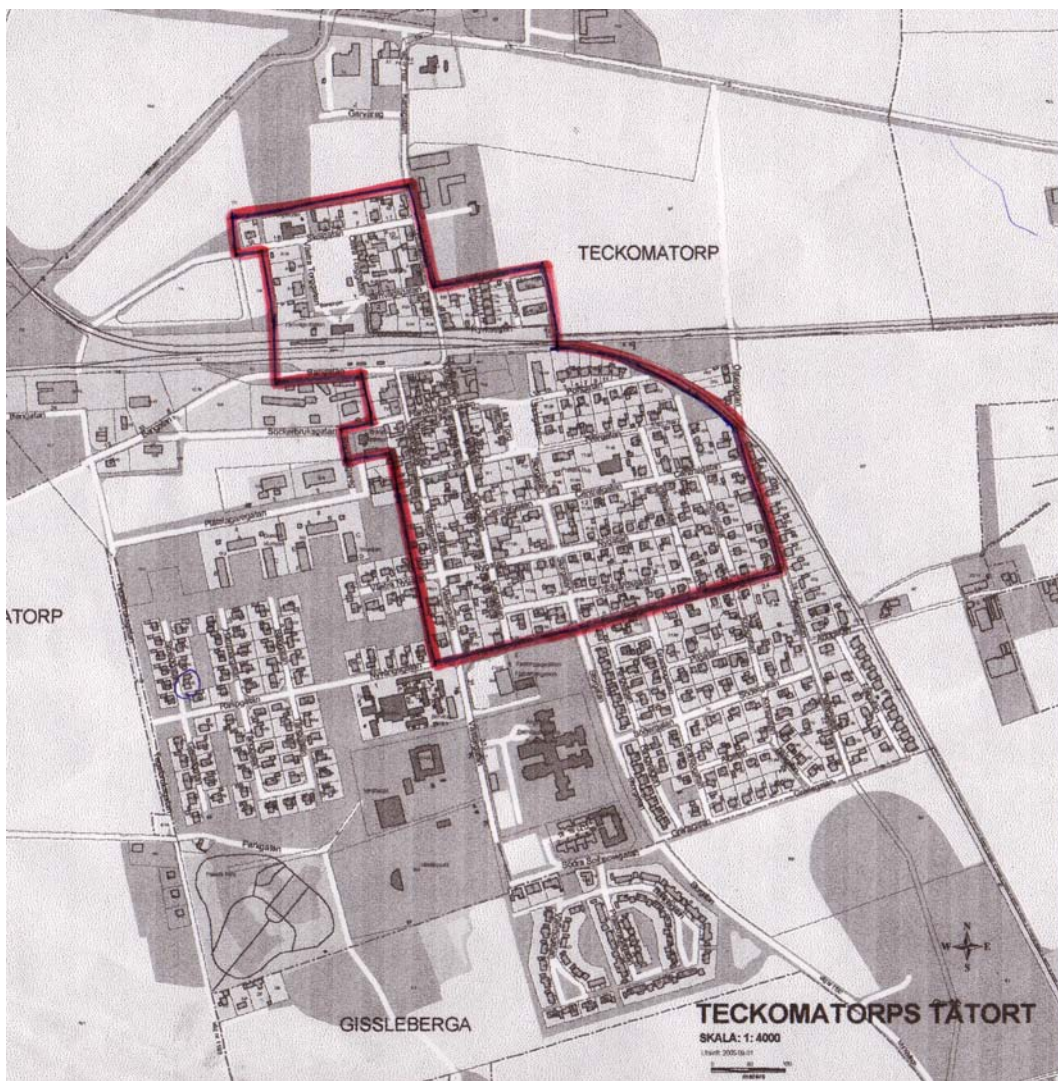
som avslöjade att det lokala företaget BT-kemi grävt ner tunnor med bekämpningsmedel på ett markområde tätt intill samhället. Efter avslöjandena fick Teckomatorp en negativ prägel som bidrog till att nedgången med utflyttning som följd spädde på under de kommande decennierna.

Framtidens Teckomatorp

Under de senaste åren har den negativa trenden i Teckomatorp brutits. Den uppgång som samhället upplever nu och som säkert kommer att förstärkas under kommande år innebär att den äldre bebyggelsen kommer att utsättas för ett ökat förändringstryck. Dels riskerar en del hus att rivas och ersättas med ny bebyggelse och dels kommer många av de äldre, i viss mån sämre, underhållna husen genomgå större eller mindre ombyggnader. Därför finner vi det värdefullt att göra en undersökning av Teckomatorp i början av denna förändringsprocess för att lättare kunna göra uppföljningar framöver och därmed kunna följa hur de kulturhistoriska värdena tillvaratas i samband med ombyggnader och andra förändringar.

Det undersökta området

Det undersökta området sträcker sig på ömse sidor av järnvägen som delar in samhället i en mindre nordlig del kring Bantorget med huvudsakligen äldre bebyggelse och en betydligt större sydlig del med varierad bebyggelse från 1800-tal till nutid. Hela det stadslika området norr om järnvägen har undersökts medan området söder om järnvägen begränsats till kvarteren mellan Västergatan, Föreningsgatan och Östergatan. Hela området motsvaras av det som i Teckomatorps första fastställda stadsplan (1929) avsattes för kringbyggda kvarter (med några få kvarters avvikelser). I verkligheten bebyggdes inte hela detta område med kringbyggda kvarter, men området motsvaras i stort sett av de kvarter som bebyggdes under Teckomatorps storhetstid intill 1950-talets mitt.

Karta över Teckomatorp med det undersökta området markerat.

Inför undersökningen gjordes en avgränsning som motsvarade det utpekade riksintresseområdet, men under arbetets gång visade det sig att området var för litet, d.v.s. innehöll för få byggnader för att kunna få ett rimligt vetenskapligt undersökningsmaterial. Då vi även snabbt insåg att riksintresseområdet i viss mån var otydligt avgränsat i förhållande till den bebyggelse som intresset omfattar beslöts att utvidga undersökningsområdet. Norr om järnvägen lades endast två kvarter utmed Järnvägsgatans östligaste del med radhus- och flerbostadshusbebyggelse från 1950-talet till. Söder om järnvägen behölls den västra gränsen t.o.m. Västergatans västliga husrad medan gränsen i söder flyttades ner till Föreningsgatan. I öster gjordes en större utvidgning då hela området mellan Storgatan och Östergatan lades till, inalles tio nya kvarter, samtliga huvudsakligen med egnahemsbebyggelse från 1910- till 1950-talen.

Statistik

Statistiken redovisar resultatet av undersökningen i Teckomatorp, dels för byggnadsmassan som helhet och dels för byggnader från olika tidsperioder. Sammantaget har 259 byggnader uppförda under tidsintervallet 1871-2005 inventerats. De allra flesta byggnader är tillkomna mellan 1890 och 1969. Därför har den allra äldsta och nyaste bebyggelsen (före 1890 och efter 1969) förts samman i två större tidsmässiga perioder än övriga som sammanförts decennievis. Såväl under statistiken för samtliga byggnader som för de olika tidsperioderna redovisas utöver den sammanräknade bevarandeandelen även varje byggnadsdels bevarandeandel för sig.

Perioden 1871-89

Antal undersökta byggnader: 22

Antal med synliga tak: 22

Antal med synliga fönster: 22

Antal med synliga dörrar: 22

Antal byggnader med balkong: 5

Bevarandeandel samtliga byggnadsdelar: 33 %

<u>Byggnadsdel:</u>	<u>Summa poäng:</u>	<u>Kvot:</u>	<u>Andel:</u>
Fasad:	54	2,45	61 %
Tak:	9	0,41	20 %
Fönster:	8	0,36	18 %
Dörrar:	1	0,05	2 %
Balkonger:	5	1,00	50 %

Perioden 1890-99

Antal undersökta byggnader: 18

Antal med synliga tak: 18

Antal med synliga fönster: 18

Antal med synliga dörrar: 17

Antal byggnader med balkong: 2

Bevarandeandel samtliga byggnadsdelar: 36 %

<u>Byggnadsdel:</u>	<u>Summa poäng:</u>	<u>Kvot:</u>	<u>Andel:</u>
Fasad:	46	2,56	64 %
Tak:	5	0,28	14 %
Fönster:	6	0,44	17 %
Dörrar:	7	0,53	21 %
Balkonger:	2	1,00	50 %

Perioden 1900-09

Antal undersökta byggnader: 30

Antal med synliga tak: 30

Antal med synliga fönster: 30

Antal med synliga dörrar: 26

Antal byggnader med balkong: 11

Bevarandeandel samtliga byggnadsdelar: 33 %

<u>Byggnadsdel: Summa poäng:</u>	<u>Kvot:</u>	<u>Andel:</u>	
Fasad:	70	2,33	58 %
Tak:	9	0,30	15 %
Fönster:	7	0,23	12 %
Dörrar:	4	0,15	8 %
Balkonger:	13	1,18	59 %

Perioden 1910-19

Antal undersökta byggnader: 42

Antal med synliga tak: 40

Antal med synliga fönster: 38

Antal med synliga dörrar: 39

Antal byggnader med balkong: 15

Bevarandeandel samtliga byggnadsdelar: 50 %

<u>Byggnadsdel: Summa poäng:</u>	<u>Kvot:</u>	<u>Andel:</u>	
Fasad:	122	2,90	73 %
Tak:	40	1,00	50 %
Fönster:	20	0,53	26 %
Dörrar:	13	0,33	17 %
Balkonger:	19	1,27	63 %

Perioden 1920-29

Antal undersökta byggnader: 41

Antal med synliga tak: 37

Antal med synliga fönster: 37

Antal med synliga dörrar: 38

Antal byggnader med balkong: 10

Bevarandeandel samtliga byggnadsdelar: 52 %

<u>Byggnadsdel: Summa poäng:</u>	<u>Kvot:</u>	<u>Andel:</u>	
Fasad:	116	2,83	71 %
Tak:	48	1,30	65 %
Fönster:	22	0,59	30 %

Dörrar:	11	0,29	14 %
Balkonger:	16	1,60	80 %

Perioden 1930-39

Antal undersökta byggnader: 26

Antal med synliga tak: 23

Antal med synliga fönster: 26

Antal med synliga dörrar: 25

Antal byggnader med balkong: 11

Bevarandeandel samtliga byggnadsdelar: 54 %

<u>Byggnadsdel: Summa poäng:</u>	<u>Kvot:</u>	<u>Andel:</u>	
Fasad:	78	3,00	75 %
Tak:	32	1,39	70 %
Fönster:	26	1,00	50 %
Dörrar:	7	0,28	14 %
Balkonger:	14	1,27	64 %

Perioden 1940-49

Antal undersökta byggnader: 16

Antal med synliga tak: 13

Antal med synliga fönster: 16

Antal med synliga dörrar: 15

Antal byggnader med balkong: 9

Bevarandeandel samtliga byggnadsdelar: 56 %

<u>Byggnadsdel: Summa poäng:</u>	<u>Kvot:</u>	<u>Andel:</u>	
Fasad:	48	3,00	75 %
Tak:	19	1,46	73 %
Fönster:	15	0,94	47 %
Dörrar:	4	0,27	13 %
Balkonger:	10	1,11	56 %

Perioden 1950-59

Antal undersökta byggnader: 25

Antal med synliga tak: 21

Antal med synliga fönster: 19

Antal med synliga dörrar: 25

Antal byggnader med balkong: 10

Bevarandeandel samtliga byggnadsdelar: 63 %

<u>Byggnadsdel: Summa poäng:</u>	<u>Kvot:</u>	<u>Andel:</u>	
Fasad:	78	3,12	78 %
Tak:	23	1,10	55 %
Fönster:	19	1,00	50 %
Dörrar:	22	0,88	44 %
Balkonger:	16	1,60	80 %

Perioden 1960-69

Antal undersökta byggnader: 18

Antal med synliga tak: 14

Antal med synliga fönster: 14

Antal med synliga dörrar: 17

Antal byggnader med balkong: 0

Bevarandandelen samtliga byggnadsdelar: 80 %

<u>Byggnadsdel: Summa poäng:</u>	<u>Kvot:</u>	<u>Andel:</u>	
Fasad:	64	3,56	89 %
Tak:	24	1,71	86 %
Fönster:	17	1,21	61 %
Dörrar:	25	1,47	74 %
Balkonger:	-	-	-

Perioden 1970-2005

Antal undersökta byggnader: 20

Antal med synliga tak: 20

Antal med synliga fönster: 16

Antal med synliga dörrar: 20

Antal byggnader med balkong: 2

Bevarandandelen samtliga byggnadsdelar: 91 %

<u>Byggnadsdel: Summa poäng:</u>	<u>Kvot:</u>	<u>Andel:</u>	
Fasad:	80	4,00	100 %
Tak:	36	1,80	90 %
Fönster:	25	1,56	78 %
Dörrar:	24	1,20	60 %
Balkonger:	4	2,00	100 %

Samtliga tidsperioder

Antal undersökta byggnader: 259

Antal med synliga tak: 239

Antal med synliga fönster: 237

Antal med synliga dörrar: 245

Antal byggnader med balkong: 75

Bevarandandelen av samtliga byggnadsdelar: 53 %

<u>Byggnadsdel:</u>	<u>Kvot:</u>	<u>Andel:</u>
Fasad:	2,92	73 %
Tak:	1,03	51 %
Fönster:	0,70	35 %
Dörrar:	0,53	27 %
Balkonger:	1,32	66 %

Analys

Perioden 1871-89

Den äldsta bebyggelsen uppvisar en ganska låg bevarandegrad, bara en tredjedel av de ursprungliga byggnadsdelarna har bevarats. Ingen byggnad når full bevarandepoäng, vilket knappast är förvånande med tanke på husens ålder. Däremot når två byggnader upp till en bevarandeandel på mer än två tredjedelar, d.v.s. det som vi anser är gränsen för en välbevarad byggnad.

Teckomatorp 15:35. Hus från 1871 med delvis bevarad putsfasad, övriga byggnadsdelar förvanskade. Bevarandeandel 20 %.

Fasaderna har bevarats till närapå två tredjedelar, en relativt hög siffra. Troligen hänger det samman med att de flesta av byggnaderna från perioden ursprungligen hade tegelfasader vilka bara i undantagsfall förvanskats (främst genom överputsning). Taken med en bevarandeandel på 20 procent är i stor utsträckning förändrade dels genom att ursprungligt takmaterial bytts ut mot nytt av likartat karaktär (t.ex. tegel), men också genom byte till annat material (t.ex. betongpannor). Fönstren uppvisar en likaledes dålig bevarandeandel, 18 procent, vilket knappast är förvånande med tanke på husens ålder. Med dörrarna är det än sämre, endast ett hus har en utbytt dörr där

den nya getts en karaktär som påminner om den ursprungliga dörren. Statistiken för balkonger är svår att analysera då det statistiska materialet är litet (endast 5 balkonger).

Teckomatorp 8:28. Hotellet från 1886 med ursprungliga fasader, anpassat tak, förvanskade fönster och dörrar samt originalbalkong. Bevarandeandel 58 %.

Perioden 1890-99

Redan i den andra tidsperioden stiger bevarandandelen till 36 procent. Inte heller i denna period finns någon byggnad med 100-procentig bevarandandel, men väl tre byggnader med 70 procent eller mer. Siffran för fasader är fortsatt hög, 64 procent, och liksom för föregående period hamnar balkonger på andra plats med 50 procent, men här är urvalet än mindre, bara två balkonger. Förvånansvärt nog hamnar dörrar på tredje plats med 21 procent och här är det nästan uteslutande fråga om bevarade ursprungsdörrar. Siffran för fönster är fortsatt låg (17 procent), på ungefär samma nivå som föregående period medan bevarandandelen för tak sjunker till 14 procent.

Teckomatorp 8:22. 1890-talshus med en bevarandandel på 70 %. Bemärk den ursprungliga entrédörren och de anpassade fönstren.

Perioden 1900-09

För den tredje perioden sjunker märkligt nog bevarandegraden ner till samma nivå som för den första perioden. Dessutom är det endast en byggnad som når upp till en bevarandegrad på mer än 70 procent, den lägst uppmätta under samtliga perioder. Främst är det fönster och dörrar som får en påtagligt lägre siffra, 12 respektive 8 procent, men även fasaderna (58 procent) är sämre bevarade. Troligen är det den putsens popularitet som fasadmateriell i början av 1900-talet som påverkar bevarandegraden eftersom putsfasader generellt förändras mer än tegelfasader. De facto är det balkongerna som står för den högsta bevarandegraden under perioden, 59 procent, vilket säkert har sin förklaring i att sekelskiftets balkonger med smyckade smidesräcken av många ses som bevarandevärda.

Teckomatorp 17:14. Hus från 1909 där fasaderna, taket och dörren förvanskats. Endast de anpassade fönstren får en poäng. Bevarandegrad 10 %.

Teckomatorp 15:80. Hus från 1904 med delvis förändrade fasader, originaltak, förvanskade fönster, delvis förändrad entrédörr och ursprunglig balkong med gammalt smidesräcke. Bevarandandel 58 %.

Perioden 1910-19

Teckomatorp 8:28. Hotellets stallbyggnad, en av de byggnader vars byggår är osäkert och satts till 1912. Bevarandandel 40 %.

1910-talsperioden har en osedvanligt hög andel undersökta byggnader vilket i viss mån är missvisande då en del äldre byggnader (främst ekonomibyggnader) som omöjligt kunnat tidsbestämmas med hjälp av annat arkivmaterial, har återfunnits på den första kartan över Teckomatorp med byggnader utritade. Denna karta upprättades 1912 varför det får stå som byggår för berörda byggnader. Bevarandegraden stiger kraftigt jämfört med föregående period till 50 procent. Även för samtliga byggnadsdelar stiger bevarandandelen till 73 procent för fasader, 50 för tak, 26 för fönster, 17 för dörrar och 63 för balkonger. För första gången uppnår två byggnader full poäng, d.v.s. 100 procent. Antalet byggnader med en bevarandandel på mer än 70 procent stiger till sju stycken. Överhuvudtaget är 1910-talets bebyggelse relativt välbevarad, särskilt i jämförelse med föregående decennier. En viss passus måste läggas in angående en del av husen med höga värden för tak. Det gäller hus med gamla eternittak där det inte säkert kunnat fastställas om taken är ursprungliga eller inte. Eftersom Lomma eternitfabrik startade tillverkningen 1906 har det beslutats att eternitskivor på tak på hus uppförda fr.o.m. detta år, på tak som troligen ursprungligen täckts med eternit, skall anses vara ursprungsbelägningen.

Teckomatorp 17:30+17:31. Den äldsta byggnaden med 100-procentig bevarandeandel.

Perioden 1920-29

Efter föregående decenniums markanta förbättring av bevarandegraden stiger andelen mer måttligt under de kommande decennierna, närmare bestämt med två procentenheter per decennium fram t.o.m. 1940-talet. Mest påtaglig skillnad är den ökande bevarandegraden för tak, från 50 till 65 procent jämfört med föregående decennium. Det har säkert sin förklaring i att tegel blev vanligt som taktäckningsmaterial under 1920-talet jämfört med 1910-talets papp och eternit, de två senare i större utsträckning utbytta mot moderna takmaterial. Även bevarandegraden för balkonger ökar stort från 64 till 80. Antalet välbevarade byggnader ökar till nio stycken (varav en med 100-procentig bevarandegrad).

Teckomatorp 17:102. Typisk 1920-talsvilla med välbevarade fasader, tak (av tegel) och fönster, dock med utbytt entrédörr. Bevarandeandel 80 %.

Perioden 1930-39

Teckomatorp 17:32. Teckomatorps första funkisbyggnad från 1932 som förvanskats med delvis förändrade fasader, delvis utbytt takmaterial samt utbytta fönster och dörrar. Bevarandeandel 30%.

1930-talsbebyggelsen är något litet bättre bevarad än föregående decenniums med en sammanlagd bevarandeandel på 54 jämfört med 52 procent för 20-talet. Antalet välbevarade byggnader sjunker till fyra stycken, men så är också antalet undersökta byggnader klart färre än under föregående decennium, 26 mot 41. Den enda siffra som påtagligt stiger är fönstrens med 50 procent jämfört med 1920-talets 30 procent. Varför 1930-talets fönster bevarats i högre utsträckning än 1920-talets är svårt att förklara.

Teckomatorp 17:121. 1930-talsvilla med välbevarade fönster i funkisstil. Bevarandeandel 58 %.

Perioden 1940-49

I Malmöundersökningen framstod 1940-talets bebyggelse som den sämst bevarade, i synnerhet med tanke på husens relativt unga ålder. Denna tendens återfinns inte i Teckomatorp utan här stiger tvärtom bevarandandelen något jämfört med föregående decennium. Även vid studier av enskilda byggnadsdelar ligger siffrorna på en likartad nivå jämfört med 1930-talet. Skälen att Malmöbebyggelsen från 1940-talet är dåligt bevarad har tolkats hänga samman med att dess arkitektur inte hade hunnits börja uppskattas då husen byggdes om på 1970- och 80-talen. Att de byggdes om relativt tidigt kan hänga samman med att de byggdes åren runt andra världskriget då det var ransonering på byggnadsmaterial och man ibland fick ta till material av sämre kvalitet. Varför de låga resultaten i Malmöundersökningen inte återfinns i Teckomatorp kanske har sin förklaring i att så gott som samtliga av Teckomatorps 1940-talshus är egnahemsvillor vilka byggdes väl och vars byggherre ofta ägt huset under många år. Dock bör ett visst förbehåll göras angående statistikens tillförlitlighet då underlaget är klart mindre än föregående decennier (endast 16 byggnader totalt).

Teckomatorp 17:98. Välbevarad villa från 1945, endast dörren utbytt. Bevarandandel 80 %.

Perioden 1950-59

Teckomatorp 8:23. Kommunalhuset från 1955 med välbevarade fasader, tak, fönster och balkonger, endast en av entrédörrarna utbytt. Bevarandegrad 92%.

Bevarandegraden ökar mer mellan 1940- och 1950-talen, från 56 till 63 procent, än mellan tidigare decennier. Även antalet välbevarade byggnader ökar påtagligt från tre på 1940-talet till elva på 1950-talet. För två av byggnadsdelarna förändras resultatet tydligt åt olika håll, taken får en sänkning från 73 till 55 procent jämfört med föregående decennium och dörrarna får en kraftig ökning från 13 till 44 procent. Den kraftigt sänkta takpoängen hänger delvis samman med en kedjehuslänga utmed Portgatan där samtliga tak bytts ut. Den ökande dörrpoängen kan sannolikt förklaras med att 1950-talets ofta påkostade ytterdörrar ansetts mer bevarandevärda än föregående decenniers ofta enklare dito.

Teckomatorp 16:21. Ett av kedjehusen utmed Portgatan med utbytt tak och delvis utbytta fönster. Bevarandeandel 70 %.

Perioden 1960-69

Under 1960-talet stiger bevarandandelen kraftigt och når nu sammanlagt upp till 80 procent, d.v.s. en bra bit över det vi anser vara en välbevarad bebyggelse. Fullpoängarna är sju till antalet, mer än en tredjedel av samtliga undersökta byggnader. Medan fasader och tak är närapå intakta, 89 respektive 86 procent, är det lite sämre med dörrar på 74 procent och sämst med fönster på 61 procent (inget av 1960-talshusen har balkonger). Att just fönstren har bytts ut i större utsträckning än övriga byggnadsdelar är nog lite symptomatiskt. Trots att de flesta 1960-tals-fönster är av trä och av ganska god kvalitet anses de ofta inte besitta några kulturhistoriska värden.

Teckomatorp 16:38. Prästgården från 1965, en 100-procentigt bevarad byggnad.

Perioden 1970-2005

De kvarvarande 20 byggnaderna från perioden 1970-2005 har klumpats samman i en tidsperiod där den sammantagna bevarandeandelen når upp till 91 procent. Endast två hus når inte upp till gränsen för välbevarade byggnader. I likhet med 1960-talet är det även för denna sista period fönster och dörrar som är sämst bevarade, dock med omvända procentsatser, 78 för fönster respektive 60 för dörrar.

Teckomatorp 17:48. F.d. Sparbanken från 1981 där fönster och dörrar bytts ut sedan huset förvandlades till bostäder. Bevarandeandel 70 %.

Samtliga tidsperioder

Den sammanlagda bevarandeandelen för samtliga byggnader och byggnadsdelar har befunnits vara 53 procent, d.v.s. strax över hälften av de ursprungliga byggnadsdelarna har bevarats. Denna siffra är på två procentenheter när lika med resultatet av Malmöundersökningen. När man studerar mätresultaten byggnadsdel för byggnadsdel skiljer sig siffrorna mycket åt. Fasader och balkonger uppvisar de största bevarandeandelarna, 73 respektive 66 procent. Båda dessa siffror är klart högre än i Malmö (62 respektive 53 procent). I Teckomatorp har en stor del av bebyggelsen tegelfasader (klart större än i Malmö) och dessa har bevarats i högre grad än fasader av

t.ex. puts. I Malmö revs ett stort antal balkonger på 1970- och 80-talen till följd av en olyckshändelse. Någon liknande balkongrivningsvåg har inte drabbat Teckomatorp. En stor del av balkongförvanskningarna i Teckomatorp utgörs av balkonger som försetts med nya fronter. För fönster och dörrar är siffrorna de motsatta, d.v.s. högre i Malmö än i Teckomatorp. I Malmö var fönstren och dörrarna bevarade till 47 respektive 57 procent mot Teckomatorps 35 respektive 27 procent. Mest påtaglig är den låga bevarandegraden för dörrar i Teckomatorp. Kanske är det den stora andelen egnahems- och villabebyggelse som dragit ner dörrarna och i viss mån fönstrens bevarandegrad. En ny port till ett flerbostadshus måste kanske specialbeställas medan villaägare översköljs av masstillverkade standarddörrar som passar in i de flesta hus?

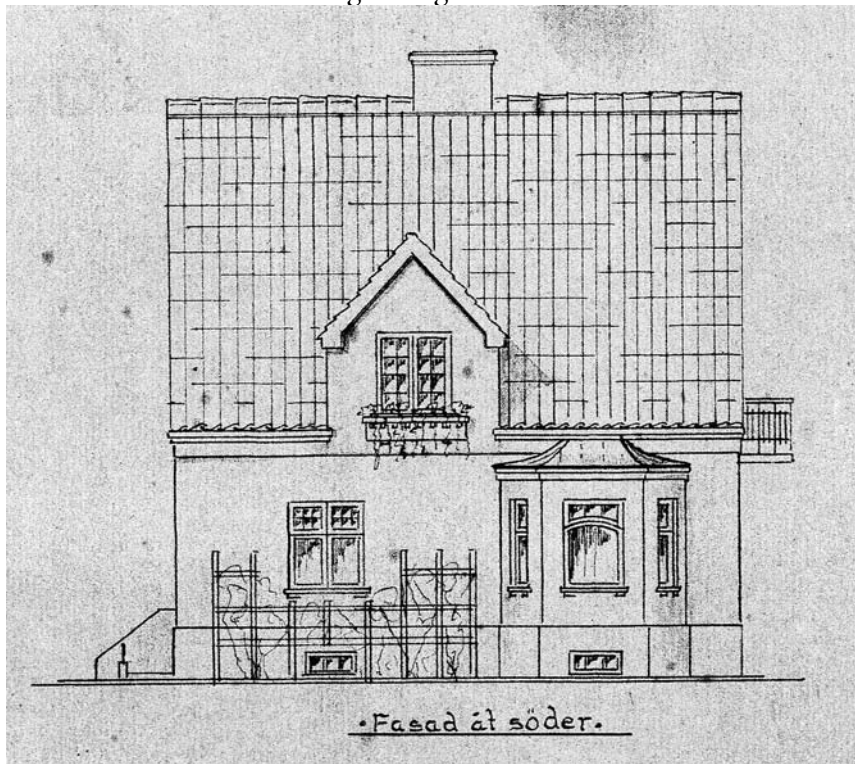

Teckomatorp 8:4. Typiskt Teckomatorpshus från 1905 med en bevarandegrad nära snittet för hela orten. Bevarandegrad 50 %.

Sammanfattande slutkommentar

Ett av skälen till att Teckomatorp valdes ut som ort för undersökningen var dess välbevarade karaktär. Väl medvetna om att den välbevarade karaktären i främsta hand hänger samman med att ytterst få byggnader rivits i Teckomatorp under efterkrigstiden (inte mer än ca 15 fastigheter totalt), så trodde vi trots allt att den utvecklingsmässiga stiltje som drabbat samhället de senaste decennierna också på ett tydligt vis skulle ha bidragit till att bebyggelsen förändrats och förvanskats i mindre utsträckning än på annat håll.

Vid en jämförelse med Malmöundersökningen verkar Teckomatorps kulturhistoriska värden inte ha klarat sig mycket bättre, men kanske är Malmö inget bra referensobjekt. Mer sannolikt borde Teckomatorp jämföras med andra stations samhällen i Skåne och andra delar av Sverige. Förhoppningsvis kommer andra orter av denna karaktär att undersökas enligt Kungsörnsmetoden framöver.

Vilket hus vill vi möta i framtiden? Ett hus som detta på originalritningen från 1924...

...eller som det ser ut idag? (Teckomatorp 17:85).

Det känns också viktigt att återkomma till Teckomatorp och göra en ny Kungsörnsundersökning med jämna mellanrum under kommande decennier. Det ökande trycket på Teckomatorp som bostadsort kommer att medföra att många av de gamla husen får nya ägare som vill rusta upp dem. Därmed finns risk för ytterligare förvanskningar av bebyggelsen, men också möjligheter till ett gott omhändertagande och rentav återställande av redan utförda förvanskningar. Med regelbundna Kungsörnsmätningar som stöd och den dagliga bygglovshanteringen som redskap kan förhoppningsvis Svalövs kommuns tjänstemän och politiker i samråd med Teckomatorps invånare verka för ett gott omhändertagande av bebyggelsen.

Östra Boulevarden 62 A, 291 86 Kristianstad
Kungsgatan 13, 205 15 Malmö
Tel 044/040-25 20 00, Fax 044/040-25 21 10
Epost: lansstyrelsen@m.lst.se
www.m.lst.se

www.m.lst.se